

ชื่อรายงานการวิจัย: การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์
พระสุตตันตปิฎก

ผู้วิจัย: พระมหาศิริวัฒน์ สิริวิฑูโน,ดร. และ ดร.ประยงค์ จันทร์แดง

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ปีงบประมาณ: ๒๕๕๒

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพและบทบาทของเทวดารวมทั้ง
หน้าที่ที่พึงมีต่อเทวดาและศึกษาเปรียบเทียบหน้าที่ต่อเทวดาของพระสงฆ์และฆราวาสในเขต
จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัย ๒ อย่าง คือ การวิจัยเอกสาร ศึกษาจากคัมภีร์
พระสุตตันตปิฎกเป็นหลัก และการวิจัยภาคสนาม แจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระ
สงฆ์ ๑๐๐ รูป และฆราวาส ๒๐๐ คนที่เป็นทายาททายิกาประจำวัดของพระสงฆ์โดยการ
แจกฆราวาส ๒ คนต่อ ๑ วัด

ผลการศึกษาภาคเอกสารพบว่า คำว่าเทวดาเป็นคำเรียกสิ่งที่มีมนุษย์เคารพนับถือ
แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ (๑) เทวดาโดยสมมติ ได้แก่ พระราชาและสมาชิกในพระราชวงศ์
(๒) เทวดาโดยกำเนิด ได้แก่ ผู้ที่บังเกิดเป็นเทวดาสถิตบนสวรรค์ด้วยผลแห่งความดี และ
(๓) เทวดาโดยความบริสุทธิ์ ได้แก่ ผู้หมดจดปราศจากกิเลสตัณหา เช่น พระพุทธเจ้าและ
เหล่าอริยสาวก ในงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเทวดาโดยกำเนิด ซึ่งสถิตอยู่ในสวรรค์กามาพจร
๖ ชั้น กล่าวคือ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราช ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตดี
ตามลำดับ การบังเกิดเป็นเทวดาเป็นผลจากการทำความดี โดยเฉพาะการประพฤติสุจริตทาง
กาย วาจา และใจ และการให้ทาน เทวดามีคุณสมบัติสำคัญ ๔ ประการ คือ มีอายุยืน มีรูปร่าง
ผิวพรรณงดงามยิ่ง มีความสุขอันเป็นทิพย์เพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ และมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์
เทวดาในสวรรค์กามาพจรทั้ง ๖ ชั้น มีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องกับมนุษย์สรุปได้เป็น ๒ ด้าน คือ
บทบาทด้านบวกและบทบาทในด้านลบ

บทบาทในด้านบวกนั้น ได้แก่ การคอยสอดส่องดูแลและการช่วยเหลือมนุษย์
ที่บำเพ็ญคุณความดีสมควรได้รับการช่วยเหลือ และการมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าหรือเหล่า
พระอริยเจ้าเพื่อฟังธรรมหรือถามปัญหาต่าง ๆ ส่วนบทบาทในด้านลบของเทวดานั้นมักปรากฏ
ตัวในรูปของมารเพื่อมาขัดขวางหรือรบกวนให้เสียความตั้งใจในการทำ ความดี ส่วนผู้ที่จิตใจ
มั่นคง เช่น พระพุทธเจ้าและเหล่าพระอริยเจ้านอกจากจะไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของมารแล้วยัง
รู้ทันเล่ห์เหลี่ยมของมารจนทำให้มารต้องพ่ายแพ้กลับไปอีกด้วย

มนุษย์ควรมีทำที่ที่ถูกต้องต่อเทวดา ๔ ประการ คือ (๑) ทำเทวดาพลี คือ อุทิศ ส่วนกุศลแก่เทวดา (๒) เทวดานุสติ ระลึกถึงคุณธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา (๓) เจริญเมตตาต่อ เทวดา และ (๔) อัญเชิญเทวดามาร่วมทำความดี เช่น ฟังธรรม

ผลการศึกษาภาคสนามพบว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีความเข้าใจพื้นฐาน เกี่ยวกับเทวดาและมีทำที่ที่เหมาะสมต่อเทวดา แต่อาจมีบางประเด็นที่เข้าใจผิดจากหลักการเดิม บ้าง เช่น เห็นว่าเทวดาอยู่ในภาวะที่ประเสริฐกว่ามนุษย์ ซึ่งความจริงแล้ว แม้เทวดาอยู่ในภูมิ ที่ดีกว่ามนุษย์ แต่เทวดาก็ไม่ฉลาดไปกว่ามนุษย์ที่ฝึกฝนพัฒนาตนดีแล้ว ดังจะเห็นได้จากการ ที่เทวดาพากันมาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรมหรือถามปัญหาที่ลึกซึ้งเสมอ และอีกประเด็นหนึ่ง คือ เห็นว่าสวดชุมนุมเทวดาเพื่อให้เทวดามาปกป้องรักษา ซึ่งความจริงแล้ว การสวดชุมนุมเทวดา เพื่อให้เทวดามาร่วมฟังธรรมด้วยกัน ส่วนฆราวาสพบว่ามีความเข้าใจที่ถูกต้องและทำที่ที่ เหมาะสมต่อเทวดาน้อยกว่าพระสังฆาธิการ เช่น เข้าใจว่าเทวดาอยู่ในภาวะประเสริฐกว่ามนุษย์ ถึงร้อยละ ๗๖ ซึ่งขัดกับข้อเท็จจริงดังกล่าวมาแล้ว และเห็นว่าการแสดงความเคารพสถานที่ทาง ธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ใหญ่ ชุนเขา แม่น้ำ เป็นสิ่งไม่ถูกต้องร้อยละ ๖๕ ซึ่งความจริง การแสดงความเคารพยำเกรงสถานที่ทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำเพราะมี เทวดาสถิตอยู่ อย่างไรก็ตาม การที่พระสังฆาธิการมีความเข้าใจและทำที่ที่ถูกต้องต่อเทวดา ดีกว่าฆราวาสก็ถือเป็นเรื่องปกติเพราะพระสังฆาธิการมีโอกาสศึกษาคัมภีร์ทางศาสนามากกว่า และมีหน้าที่โดยตรงที่ต้องเผยแผ่หลักการที่ถูกต้องแก่ผู้อื่น